

Духа, Тројицу јединосушну и неразделјиву. На ове речи верни су дужни да испуне своје душе љубављу према својим ближњима, да од срца опросте све увреде и да сви у себи гаје међусобну чисту и братску љубав у Исусу Христу. Без таквог расположења душе, присуствовање на Литургији не може бити Богу угодно, а ни нама корисно (Мк.11,25-26; Мт.6,15).

Да би достојно и са вером могли приступити светој тајни, позива нас свештеник речима: Двери, двери, премудрошћу пазимо!

У старо време тај возглас се односио на специјалне вратаре, да пазе како нико не би улазио, ни излазио из храма. Сада нас овај возглас подсећа да затворимо врата срца свога за све што није добро. Само у љубави и једномислију, то јест у истој вери и нади може се вршити велико и страшно богослужење тајне Тела и Крви Христове.

Зато, приступајући му, ми читамо Символ вере, у коме су укратко изложене основне истине хришћанске вере.

За време читања Символа вере, свештеник маше воздухом изнад светих дарова. Тиме он изражава снагу молитве о силаску Духа Светог на дарове и њиховом освећењу.

Откривање дарова и отварање заве-

се на дверима, означава да ми своју веру исповедамо пред лицем самога Господа.

И следећи возглас: Стојмо смерно, стојмо са страхом, пазимо да свети принос у миру узнесемо, упућује нас како треба да стојимо пред Господом и да будемо постојани у вери.

Народ прихвата ове речи и допуњава их: Милост мира - жртву хвале, јер је Богу најугоднија жртва - наша љубав према душевном миру и душа чиста пред Господом.

После упућеног благослова, свештеник нас позива да уздигнемо своја срца ка Господу.

У најузвишенијем часу Литургије, хришћани треба да уздигну осећања и мисли од земаљског ка небеском, да одбаце све животне бриге и да управе срца ка Богу човекољубцу.

"ЉУБИМО ЈЕДНИ ДРУГЕ, ДА БИСМО ЈЕДНОДУШНО ИСПОВЕДАЛИ: ОЦА И СИНА И СВЕТОГА ДУХА, ТРОЈИЦУ ЈЕДНОСУШТНУ И НЕРАЗДЕЉИВУ!"

ИЗ БОГОСЛУЖЕЊА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

СВЕТА ЛИТУРГИЈА

-други део-

Свака просфора има на горњој страни печат, који представља квадрат са крстом у средини. Међу крацима крста је натпис: ИС -ХС; НИ - КА, што на грчком језику значи: Исус Христос - побеђује.

Просфоре се састоје из два дела, што означава две природе у Исусу Христу, божанску и човечанску.

Поред просфора потребно је и чисто природно вино, обавезно црвено, да нас подсећа на крв Христову. У вино се сипа мало воде.

СВЕТА ЛИТУРГИЈА СЕ САСТОЈИ ИЗ ТРИ ОСНОВНА ДЕЛА

1. ПРОСКОМИДИЈА
2. ЛИТУРГИЈА ОГЛАШЕНИХ
3. ЛИТУРГИЈА ВЕРНИХ

Док народ пева први део херувике, свештеник најпре чита молитву, у којој се говори о потреби духовне чистоте за оне који служе пред светим престоном, а затим, подивавши руке, говори три пута херувимску песму и на крају кади олтар и храм са солије. Одлази затим жртвенику, узима левом руком дискос а десном путир и, кад народ престане са певањем, излази кроз северне двери, идући према средини солије, помиње благочестиви народ, ктиторе и приложнике храма, епископа и све православне хришћане.

Свештеник улази у олтар и ставља свете дарове на развијен антиминос на светом престолу, а народ наставља да пева други део херувике.

Велики вход, то јест преношење часних дарова са жртвеника на свети престо, ради освећења и претварања у тело и крв Христову, што је и главна сврха Литургије верних, као и певање херувимске песме, симболички представља долазак Исуса Христа из Витаније у Јерусалим, да претрпи мучења, страдање и смрт.

Зато, за време великог входа, гледајући преношење часних дарова, са највећом побожношћу и поштовањем приклањамо главе, као да мимо нас пролази сам Господ наш Исус Христос, идући на муке и страдања, ради нас и наших грехова и зато треба у себи да понављамо: Сети ме се Господе у царству Твоме (Лк.23,42).

Постављање часних дарова на свети престо представља распеће Христово, затим скидање тела са крста и полагање у гроб.

Затварање царских двери и навлачење завесе, симболички представља печатење гроба Христовог и постављање страже око њега.

ПРИПРЕМА ЗА ОСВЕЋЕЊЕ ЧАСНИХ ДАРОВА

После тог величанственог преношења часних дарова на свети престо, почињемо да се припремамо за вршење свете тајне Евхаристије.

Свештеник најпре произноси прозбену јектенију, у којој свака молба завршава речима: од Господа молимо (просимо). После сваке молбе народ одговара: Подај Господе!

Јектеније завршава подељивањем мира и позивом свештеника на међусобну љубав: Љубимо једни друге, да бисмо једнодушно исповедали а народ прихвати: Опа и Сина и Светога

изиђите..., ипак на Литургији читају јектеније за оглашене?

Зато што и међу хришћанима има много таквих, који би се могли убројати међу оглашене јер, иако су крштени, ипак својим животом показују да нису достојни да учествују у Литургији. Сви они који се не кају за учињени грех, који свесно крше заповести Божје и заповести црквене, који у својој души гаје мржњу и зло према својим ближњима, требало би, на свештеников позив, да изиђу из храма, као што су некада излазили покајници и катихумени старе Цркве. Оглашени су, такође, и сви они малолетни и пунолетни потомци православних предака у бившим комунистичким земљама, а који до сада још нису крштени.

У старо време, заједно са оглашенима, излазили су и они хришћани који су згрешили, које је Црква на извесно време одлучивала од учешћа у вршењу свете тајне Евхаристије.

Позив оглашенима да изађу из храма, напомиње нам да, ако би нам Црква судила онако како је судила у старо време, многи би од нас заслужили да изађу из храма, пре најважнијег дела Литургије, Евхаристије.

ЛИТУРГИЈА ВЕРНИХ ВЕЛИКИ ВХОД

Кад су, на позив свештеника, оглашени изашли из храма, почиње трећи део Литургије, коме могу присуствовати само верни, због чега се и назова Литургија верних.

Главни делови Литургије верних су: велики вход, припрема за освећење часних дарова, освећење дарова, припрема за причешће, причешће свештеника и верника, благодарење Богу што нас је припустио својој божанској тајни и, на крају, завршетак Литургије.

После две кратке јектеније и две молитве за вернике, народ почиње да пева херувимску песму, такозвану "херувиму", у којој се каже да ми тајанствено представљамо херувиме, који невидљиво носе Цара славе. Зато сада треба одбацили сваку животну бригу, то јест да не мислимо ништа о имању, слави, уживању, него да достојанствено примимо Цара свих земаљских и небеских створења, са оном чашћу и славом, којом Га славе ангелске чете на небу, кличући - алилуја.

ПРОСКОМИДИЈА

Свештеник који је спреман за служење Литургије улази у храм, чита пред олтаром одређене улазне молитве, целива иконе и улази у олтар. Ту целива Јеванђеље и свети престо, облачи свештене одежде, пере руке и стаје пред жртвеник, да би отпочео вршење проскомидије (реч проскомидија значи приношење, приношење на жртву хлеба и вина). Стојећи пред жртвеником, свештеник узима прву просфору, чини копљем на њој знак крста и, читајући молитве и речи из Исаијиног пророштва о Христу, вади коцкасти део, који се од тог момента назива АГНЕЦ (Јагње) и представља Христа који се жртвује за људе.

Свештеник ставља Агнеца на средину диска, расеца га са доње стране унакрсно, а са горње стране пробада копљем, као што је римски војник пробо ребра Христова. Пошто је тада из Христа истекла крв и вода, улива свештеник вино и воду у путир. Из друге просфоре вади се троугласта честица у част Пресвете Богородице и ставља се десно од Агнеца.

Из треће просфоре вади се девет честица, у спомен чиновна светих: пророка, апостола, светих отаца, мученика, преподобних, бесребреника и других, а стављају се лево од Агнеца, у три реда по три честице.

Из четврте просфоре ваде се честице за живе, а из пете за упокојене чланове Цркве и те се честице ређају испод Агнеца. Агнец ће се у току Литургије претворити у тело Христово и њиме ће се причестити свештеници и верници. Остале честице ће се, после причешћа, сипати у путир, где се налази крв Христова, да би крв Христова очистила грехе свих оних чија имена је свештеник поменуо, вадећи честице, и да би се сјединили са Христом. Остатке просфора, из којих је извађен Агнец и друге честице, раздаје свештеник после Литургије свима присутним верницима.

После завршетка вађења честица, свештеник благосиља кадионицу и, окадивши звездицу, ставља је на дискос. Затим окадивши покровце, ставља их на дискос и путир, а све покрива највећим покривачем (воздухом). Уз то говори молитве у којима моли Бога да прими ове дарове и да се сети свих који су принели ове дарове и ради кога су принесени. Проскомидија нас подсећа на рођење Христово, а такође и на страдање Његово.

Слушајући читање апостола, ми се сећамо позива Христовог, упућеног ученицима, када су они све оставили и пошли за Њим и почетка проповеди апостола, на коју их је Христос послао. Свештеник затим тихо чита молитву пред светим јеванђељем, у којој моли Бога да нас обасја својом светлошћу, како би могли разумети јеванђеље које ће нам се читати. После читања апостола, које се завршава песмом алелуја (јеврејска реч, а значи - хвалите Господа), свештеник припрема вернике за слушање светог јеванђеља. За читање јеванђеља пале се свеће, да би означиле светлост јеванђелске истине, која је продрла кроз таму неверовања, а у којој су се налазили народи пре Христовог доласка. Овом светлошћу се и данас просвећује ум свих оних који у Христа верују и Његову науку слушају.

Свештеник узима Јеванђеље са светог престола и износи га на царске двери, показујући тиме да су и апостоли, ради проповедања јеванђеља изашли из Јерусалима. Ту се Јеванђеље ставља на специјалан сталак - налоњ - а ако служи ђакон, налоњ ће се ставити на амвон (округло узвишење на солеји). Јеванђеље нам излаже сведочанства о животу Господа Исуса Христа, говори о Његовом учењу, делима и чудима, па зато сви верници треба пажљиво и

прибрана духа да слушају, право стојећи, а преклоњене главе, показујући на тај начин, да су спремни да извршују учење Христово, објављено у Јеванђељу.

ЗАВРШЕТАК ЛИТУРГИЈЕ ОГЛАШЕНИХ

Убрзо после читања јеванђеља завршава се Литургија оглашених, јер су читање Светог писма и проповед за оглашене били најважнији.

Свештеник затвара царске двери и говори сугубу јектенију (што ће рећи - удвостручену), која је добила име по томе, што се у почетку ове јектеније, у два маха, удвојено, обраћамо милосрђу Божјем, а народ на молбе одговара са три пута Господе помилуј. Молбе су упућене за здравље и напредак народа и архијереја, за оне који су подизали храмове и помагали их, као и за све православне хришћане. У наставку ове јектеније може се, по потреби произносити и јектенија за упокојене, у којој се молимо за опроштење грехова умрлих хришћана. Овај део Литургије завршава се јектенијем за оглашене, а за то време свештеник на светом престољу развија антиминос.

Зашто се данас, када у Цркви званично нема катихумена, кад нико не напушта храм на позив: оглашени

на грудима, излази кроз северне двери и иде преко долеја према царским дверима, говорећи тихо молитву входа, која говори о томе да анђели Божи служе заједно са свештеником Литургију. На средини долеје свештеник благосиља вход (улазак), целива Јеванђеље и онда, подигавши га високо изнад главе, говори на царским дверима: Премудрост, стојмо смерно! Овим речима позива свештеник вернике на пажњу, јер ће ускоро наступити читање Светог писма. Верници, видећи Христа међу собом (Јеванђеље представља Христа), клањају Му се и моле Га да их спасе.

ТРОПАРИ И КОНДАЦИ НА ЛИТУРГИЈИ

После входа певају се тропари и кондаци, кратке песме, у којима се слави празник или свети, да би се означило да се Христово учење остварило у животу Божјих светаца и да би се светима, као извршитељима Христовог учења, указала част која им припада.

Певање тропара и кондака завршава се обично песмом у част Пресвете Богородице.

Док се певају тропари, свештеник тихо чита молитву, у којој моли опроштај грехова за себе и све који стоје у храму, који од Бога моле снагу да би Му могли праве-

дно служити.

ЧИТАЊЕ АПОСТОЛА И ЈЕВАНЂЕЉА

Песма Свети Боже, свети Крепки, свети Бесмртни, помилуј нас уведена је у богослужење још у петом веку, после једног чудесног догађаја у Цариграду, када је град био спасен од земљотреса, а чула се песма анђелска, овакве садржине. На неке Господње празнике, уместо ове песме, пева се: Ви који се у Христа крстите, у Христа се обукосте, Алилуја. На Крстовдан (14/27. септембра) и Недеље крстопоклоне пева се: Крсту Твоме клањамо се Господе и свето васкрсење Твоје слаavimo.

Ђак, који ће читати апостол, прима од свештеника благослов и одлази на средину храма, док појци певају прокимен, одређени стих из Светог писма Старог завета. У апостоли се читају одломци из Дела (светих апостола) и посланица светих апостола.

За време читања апостола народ стоји, а свештеник кади олтар и цео храм са долеје - да би тиме означио како се читањем Светог писма раширио дар Духа Светог, како се излио на све крајеве света и у душе верника миомирис Христовог учења.

Рођење је било у тишини, људи Га чак нису ни приметили. Само су анђели певали на небесима и пастири су се поклонили новорођеном Спаситељу. Због тога се проскомидија и врши у тишини. Свештеник све молитве изговара полугласно. Често се проскомидија врши у току јутрења или часова. По завршетку проскомидије свештеник кади олтар и храм.

ЛИТУРГИЈА ОГЛАШЕНИХ

Оглашени су били људи који су се припремали за крштење, за прелазак у хришћанску веру. Црква их је пре крштења поучавала у науци Христовој, па је допуштала оглашенима или катихуменима (катихизирати - значи поучавати у вери) и покајницима, као и Јеврејима и многобожцима, да при-

суствују овом делу Литургије, да би упознали веру Христову. Тако се по њима, овај део Литургије назвао - Литургија оглашених. Оглашени нису стајали заједно са вернима, него на нарочитом месту у цркви, у припрати. На ђаконов позив: "Ви који сте оглашени, изиђите!" - морали су изаћи из храма, да би могао почети трећи део Литургије - Литургија верних. Литургија оглашених, у Цркви првих векова, састојала се из певања псалма, читања Светог писма, проповеди и молитава за оглашене и покајнике. Ово и данас, са малим изменама, сачињава Литургију оглашених.

По завршетку проскомидије, звоњењем свих звона, објављује се почетак Литургије, коју свештеник почиње слављењем Бога, троичног у лицама: "Благословено царство Оца и Сина и Светога Духа, сада и увек и у векове векова - на шта народ, као из једног грла, одговара – Амин.

Стојећи у олтару, пред светим престолом, свештеник произноси велику јектенију (ако служи ђакон он све јектеније произноси испред олтара, са доле).

Јектенија је, уствари, ревносна, усрдна молитва, низ кратких молби, којима се народ побуђује на молитву, а иза сваке молбе, народ одговара: Господе помилуј, то јест Господе, смилуј се на нас.

Свештеник се моли за мир у свету, за народ, за архијереја и свештенство, за погодно време и изобилје земаљских плодова, за оне који плове, путују, страдају, болују, као и за избављење од свих опасности и невоља. На крају јектаније чита свештеник молитву, а народ пева први антифон.

Антифон је наизменично певање или читање стихова из псалама за десном и левом певницом. Стиховима Старог завета додају се песме Новог завета. Овим сједињавањем оба завета приказује се јединство људи, који заједничком хвалом славе и величају моћ и доброту Божју.

У нашој богословској пракси има три врсте антифона на Литургији. То су: антифони свакидашњи, антифони изобразитељни и антифони празнични.

Свакидашњи антифони се певају у радне дане; изобразитељни у суботе и недеље, на празнике Богородичине и светитељске; празнични - на велике Господње празнике.

Као што се види, најчешће се употребљавају изобразитељни антифони. Назив су добили отуда што се певају на изобразитељној, која понекад замењује, изображава Литургију. Први антифон је уствари 102. псалм "Благосиљај душо моја Господа...", или како се популарно каже - прва слава.

Други се антифон састоји од 145.

псалма и песме "Јединородни Сине.", која говори о оваплоћењу Христовом - то је друга слава.

Трећи антифон чине стихови блаженстава и песама које су позајмљене са јутрења, из такозваних канона.

Између антифона говори свештеник малу јектенију и чита молитве антифона. Ове молитве, као и (остале које чита свештеник) у току Литургије, свештеник чита тихо у олтару, да Литургија не би била исувише дуга.

МАЛИ ВХОД

При крају певања стихова блаженстава врши се мали вход. У старо време Јеванђеље се није налазило на светом престолу, већ у нарочитом спремишту. У току богослужења износило се и стављало на свети престо. Тада се први пут пред очима верника појављивало Христово јеванђеље и зато мали вход преставља излазак Христа на проповед. Свештеник, носећи Јеванђеље

